

Posudek oponenta disertační práce

Název práce: Dramatická výchova v osobnostním a sociálním rozvoji studentů technických vysokých škol

Autorka: Mgr. Monika Schmidtová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Soňa Kořátková, Ph.D.

Předznamenání:

Disertační práce Moniky Schmidtové je cílena do oblasti terciárního technického vzdělávání. V úvodu práce si autorka pokládá základní otázku: Zda a jak je možné ovlivnit osobnostní a sociální rozvoj studentů technické univerzity prostřednictvím dramatické výchovy (s. 14). Tato otázka pro autorku vyvstala zejména v souvislosti se změnou studijních plánů na katedře společenských věd FSV ČVUT. Prvotně subjektivně formulovaná hypotéza tak byla, „že dramatická výchova v sobě skrývá potenciál využitelný k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji i této skupiny“ (s.14). Již v Úvodu hledá autorka argumenty pro zdůvodnění svého výzkumu i v dokumentech MŠMT (Bílá kniha /2001/, Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020 /2015/), z nichž cituje zejména ty pasáže, které se vztahují k významnosti tzv. měkkých dovedností v profilu absolventů všech VŠ.

Autorka práce má k dramatické výchově dlouhodobý osobní i profesní vztah. Sama byla členkou Dismanova rozhlasového dětského souboru a následně i jedna z jeho vedoucích, působila jako učitelka literárně-dramatického oboru ZUŠ. Lze tedy předpokládat, že má s oborem dramatické výchovy zkušenosti z různých kontextů své práce.

Struktura práce:

Práce je přehledně strukturovaná, je psána jazykem odpovídajícím charakteru disertační práce. Přibližně polovinu práce tvoří mapování teoretických východisek, kapitola 4 koncepci kurzu a jeho metodice, kapitoly 5 – 8 jsou věnovány samotnému výzkumu – cílům, hypotézám, metodám, průběhu i závěrům.

Práce obsahuje rozsáhlé přílohy, které dokumentují jednotlivé fáze výzkumu.

Rozsah práce bez příloh odpovídá spíše práci magisterské.

Teoretická východiska

Dominantní část úvodních teoretických kapitol je historickým exkurzem do dějin pedagogiky, českého školství, dramatické výchovy u nás a ve světě. Klade si zásadní otázku, zda jsou právě tato témata důležitá vzhledem k tématu práce. Samotný úvod práce naznačuje, že autorka míří svou prací do oblasti intervence proměny kompetencí a dovedností v oblasti osobnostně - sociální u konkrétně definované skupiny studentů, přičemž za hlavní nástroj této intervence považuje postupy dramatické výchovy. Očekávám tedy, že ji budou zajímat témata související s profilem absolventů této školy, způsoby jeho utváření, výzkumy související s kompetencemi technických profesí a jejich proměnami v dnešním světě apod. Tedy jasněji řečeno – mám-li u někoho něco rozvíjet, měl bych podat zprávu o tom, že jsem zorientován v jeho charakteristikách, že mám odpověď na otázku, proč považuji

takovouto intervenci za potřebnou a to - na úrovni disertační práce - v širokých kontextech odpovědí na tyto základní otázky.

Stejně tak očekávám, že získám jistotu v tom, že je studentka dostatečně zorientována v nástrojích takovéto intervence. Subjektivně sice důvěřuji, že svou životní zkušeností a studiem získala zevrubný vhled do problematiky dramatické výchovy, práce mě však o tomto nepřesvědčuje. Rozsáhlý historický exkurz, vycházející zejména z jiné odborné literatury, není pro mě důkazem, že je autorka zorientována v podstatě dramatické výchovy, zejména v jejích metodách, principech, cílech, ale i výzkumu, souvisejících tématech pedagogicko – psychologických apod. Tyto pasáže jsou jen zestručněním již popsaného, nepřinášejí nová zjištění, nový pohled. Autorka se v těchto tématech dopouští určitých zjednodušení (vzhledem ke zhuštění do cca 20 stran logicky), to podstatné vzhledem k cílům práce – tedy proměnu oboru v devadesátých letech - opomíjí. Šest stránek věnovaných osobnostně sociální výchově (z toho jen dvě stránky o dramatické výchově v osobnostně sociální výchově /s. 36 an./) a stručná část věnovaná metodám užitým v kurzu (s. 42 an.) vypovídají o znalosti instrumentu, s nímž autorka se studenty pracuje, velmi málo. Opět zdůrazňuji, že tím nechci pochybovat o autorčině znalosti oboru, píšete ale posudek ke kvalitám disertační práce.

Náměty k obhajobě vyplývající z teoretické části:

Vysvětlete a zdůvodněte volbu základních témat této části práce.

Jaké výzvy na proměny profilu absolventa technických oborů studia kladou proměny současného i budoucího trhu práce a šířeji společnosti? Máte nějaké doklady o těchto výzvách opírajících se o zevrubnou reflexi vývoje praxe nebo o výzkum v této oblasti? Jakou roli při nich hrají tzv. měkké dovednosti? Jak může dramatická výchova napomoci reagovat na tyto proměny?

Váš seznam literatury neobsahuje příliš zahraničních zdrojů, žádný potom takový, který se vztahuje k výzkumu v oblasti dramatické výchovy. Mohla byste jmenovat některé zahraniční časopisy zabývající se výzkumem v dramatické výchově?

Znáte nějaké výzkumy, které by podporovaly nebo argumentačně podpořily účinnost metod dramatické výchovy v proměnách osobnostních struktur člověka?

Proč jste svůj kurz nenazvala osobnostně sociální výchovou? Cíle osobnostní výchovy, jak je v práci definujete, korespondují poměrně zásadně s cíli a okruhy kurzu, jak je popisujete na straně 40.

Výzkum – hypotézy, metodologie, popis výzkumu, závěry a interpretace

Hlavní cíl práce I: Ověřit, že dramatická výchova je jedním z vhodných prostředků sociálně osobnostního rozvoje pro studenty terciárního vzdělávání technického oboru. (s. 45)

K tomuto cíli formuluje autorka dva dílčí cíle (s. 45). Oba se však vztahují k subjektivnímu vnímání procesu a jeho výsledků, přijetí aktivit samotnými studenty. Dílčí cíle tak orientují výzkum jen na určitou oblast související s hlavní otázkou, k naplnění prvního hlavního cíle napomáhají jen částečně a v podstatě se vztahují k hlavnímu cíli II.

Hlavní cíl práce II: Analyzovat na základě výstupních materiálů, jak vnímali studenti technické univerzity účinnost dramatické výchovy na vlastní osobnostní a sociální rozvoj.

Pro výzkum formulovala autorka dva okruhy hypotéz, z nichž první tvoří tři hypotézy, druhý hypotéza jediná. Tři hypotézy prvního okruhu se vztahují zejména k druhému cíli práce, druhý okruh hypotéz (přesněji hypotéza II) se vztahuje k cíli prvnímu (blíže s. 45 an.). Již v této fázi formulování designu výzkumu vnímám jisté rozpory, které se promítly i do výzkumu samotného. Akcent ve formulovaných otázkách i hypotézách je kladen na studentovo subjektivní vnímání procesu, jeho metod, struktury, způsobů vedení i významnosti pro vlastní rozvoj. V tomto směru podává autorka vcelku odpovídající analýzy vstupů a následně výstupů z různých forem studentské zpětné vazby, tyto uvádí do souvislostí a poměrně vhodně interpretuje. Podstatě výzkumu směřujícího k druhému cíli odpovídají i zvolené metody výzkumu. Ten vychází z postupů akčního výzkumu, který je doplněn o analýzu zejména zpětnovazebních výstupů (dotazníky, studentské deníky, interview apod.). Při nich využívá autorka metod kódování, sémantické analýzy, komparace i metod statistické analýzy.

Z mého pohledu je problémem práce skutečnost, že pro první cíl svého výzkumu nenašla studentka adekvátní výzkumné metody, důležitá data pro odpověď na tuto otázku výzkumem zjišťována nebyla. Design výzkumu, zvolené metody i zjištěná data směřují k druhému cíli práce a vztahují se zejména k hypotézám prvního okruhu. Hypotéza druhá je tak zodpovězena jen částečně. Zásadním důvodem však není autorkou uváděný fakt, že za přínosný označila kurz třetina studentů (s. 103), ale v tom, že autorka nenašla další výzkumné nástroje pro ověření této hypotézy.

Otázky k obhajobě:

Doplňte další výzkumné postupy, které by pomohly úplnějšímu zodpovězení prvního hlavního cíle práce a potvrzení či vyvrácení hypotézy II.

Vnímáte zjištění, že za přínosný označila kurz třetina studentů, přičemž hlavní přínos tato skupina spatřuje v rozvoji komunikativních dovedností, schopnosti navázat sociální vztahy, kooperovat, jako dostatečný argument pro potvrzení hypotézy II?

Jako další úskalí při čtení práce shledávám skutečnost, že se velmi málo dozvídám o procesu samotném a velmi obtížně dedukuji, že jde skutečně o proces dramatické výchovy. Scénáře hodin nebo záznamy z průběhu nejsou ani v těle práce, ani v přílohách. O dílčích okamžicích procesu se dozvídám zejména z výpovědí a komentářů studentů. Do jisté míry ve mně jako čtenáři práce sílí obavy, zda skutečně autorka realizovala proces dramatické výchovy, navíc v kvalitě, která by vypovídala o účinnosti metod, nikoli o osobnostně-profesních kvalitách toho, kdo tento proces vede. Příznávám, že se dostávám do roviny spekulace, ale autorka mi poskytuje málo důkazů k tomu, aby takovéto spekulaci zabránila.

Náměty k obhajobě:

Zdůvodněte, proč považujete vámi nabízený proces za proces dramatickovýchovný. Jaké strategie, metody, struktury lekcí jste volila? Popište stručně scénář takové, kterou můžete prokázat, že jde o proces vycházející z principů dramatické výchovy. Vyplývala studenty zmiňovaná úskalí procesu z podstaty tohoto oboru nebo měla příčinu jinde?

Získala jste výzkumem dostatek relevantních argumentů pro zodpovězení základní otázky formulované v Úvodu: „Zda a jak je možné ovlivnit osobnostní a sociální rozvoj studentů technické univerzity prostřednictvím dramatické výchovy?“ (s.14)

Závěr:

Teoretická východiska vytvářejí z mého pohledu jen částečnou a dílčí oporu pro část empirickou. Hodnoty práce spatřuji zejména v autorčině snaze reflektovat a vyhodnotit model nového kurzu zejména z pohledu studentova hodnocení tohoto procesu. V této rovině je autorka důsledná, zjišťuje důležité skutečnosti poskytující zpětnou vazbu zejména jí samotné. Hlavní cíle práce však byly naplněny jen částečně. V průběhu práce tak měla studentka redefinovat cíle, případně výzkum doplnit o další metody nebo jej koncipovat jinak.

Závěrečný podnět k obhajobě:

Redefinujte cíle práce na základě vámi provedeného výzkumu.

Práci doporučuji k obhajobě. Číním tak ale s velkými připomínkami a její přijetí podmiňuji velmi kvalitní obhajobou. Na autorčině zvážení nechávám, zda práci nedopracuje na základě některých z výše uvedených připomínek, z nichž mnohé považuji za zásadní, a nepředloží k dalšímu termínu obhajoby.

V Praze 27.5. 2019

Doc. Radek Marušák